

Hat város kezessége koppányi Ali bég sarcáért

Az elmúlt esztendőben negyedik kiadásban jelent meg Jankovich Ferenc, 1971-ben elhunyt Kossuth-díjas írónk műve, a Dunántúli végeken című regénytrilógia, mely a törökkel folytatott végvári küzdelmet ábrázolja több nemzedék életén keresztül. A történelmi hűségre törekedve felhasználta a korral foglalkozó, levéltári kutatások nyomán megjelent műveket. Azontúl természetesen az író fantáziája szabadon alkotott.

A második kötetben megőrökíti a híres bajvívó Huszár Péter pápai vicekapitány, a „fekete bég” Nádasdy Ferenc és a dunántúli főúr Batthyány Boldizsár bravúros vállalkozását, Koppány palánk elfoglalását. Olvashatjuk a győztes csapat bevonulását Pápára: „A fogolykaraván élén a díszitől megfosztott Ali bég szamaragolt, fegyvertelenül és öszvérháton. Amerre ment, háborgott, átkot szórt feléje a lakosság. Az asszonyok ököllel fenyegették, a gyerekek hógolyókkal dobálták meg.”

A mieink hatalmas zsákmányt ejtettek, de a legnagyobb nyereményt Ali bég váltságdíjából remélték, vállalkozásuk mégis balul ütött ki. Huszár Péter ugyanis – a főkapitánya tudta és engedélye nélkül – az egész pápai őrseget magával vitte a rajtaütésre, mely ráadásul „béke idején” történt. A törökkel kötött

A hat város pecsétje a kezességlevél alatt (Országos Levéltár, E 213. Bp.)

megállapodás szerint pedig ezen idő alatt várat ostromolni tilos. Így ügyük a Haditanács elé került. Huszár Péter Nádasdy és Batthyány jóvoltából büntetés nélkül megúszta. A koppányi bég várt hadisarcától azonban elestek. A hadi jogszokás szerint főrab elsősorban a királyt illette, ebbe kénytelenek voltak belenyugodni Huszár Péter és társai. A pénzhiányban szenvedő Rudolf nem mondott le Ali sarcáról.

Jankovich nem ismerte azt a két okmányt, mely az Országos Levéltárban található, s fényt derít a magyarországi török uralom történetében egyedülálló váltásádjára. Olyan nagy sarcot kívánt Aliért Rudolf király helyettese, a magyar véghelyek főparancsnoka, Ernő főherceg, melyet csak részben tudott teljesíteni, a többi követelésre kezes kellett állítania. A budai pasa és kincstartója ekkor hat hódoltsági városra kényszerítette a kezességet. Ezek: Cegléd, Kőrös, Kevi, Maros, Tolna és Vác.

A városok bírái vállalják: „egymás akaratjából és egymástól elváhatatlanul hogy mi kezesök löttünk az kopani Aly bég rabért és az ő sarcáért az Tekintetős Lenhart Harahnak, az fölséges Ernest herczeg fő hokmestörének. Mivel Aly bégnak sarca ez: Legelőször készpénzben harmincezer forint és száz jó ökör, két fő ló ezüstös és aranyozott nyergével és szerszámaival egyetemben kin mint egy vezér pasa szokott udvarhoz járni.” További sarca nyolc fő ló pokrócostul, egy hosszú, új perzsiai selyemszőnyeg, két vég vont arany, két „bokor” kócsagtoll, egy-egy bokorban legyön kétszáz szál toll és még két „szufott ketsie” szőnyeg. Nem feledkeznek meg a magyar rabok kiváltásáról sem. Cserébe kéri a Konstantinápolyban raboskodó Szenhely Istvánt és Budáról Léway Lászlót. Az utóbbit hatodnapra köteles Ali Komáromból történt elbocsátása után, ugyanoda ötezer forinttal együtt megküldeni; előtte tízezer forintot már megadott. A sarc maradványát a mondott hat naptól kezdve hat hónapon belül tartozik teljesíteni, tartozik megfizetni és megadni. Ha nem teljesítene kötelezettségét, a sarcot meg nem adná, s napját elmulasztaná, a megnevezett summát a hat város köteles megadni a főherceg hokmestérének. A tartozást házukon, marháikon, pénzükön megveheti rajtuk, „nekik semmi oltalmuk ne legyen mindaddig, míg Aly bég sarca teljességgel ki nem telik”.

A városok „képében” mindegyikből két-két polgár írja alá a kezeslevelet.

A megszábot határidő leteltéig Ali nem teljesítette sarcának megfizetését. 1586. május elején Pálffy Miklós komáromi főkapitány megküldi a hat városnak Ernő főherceg parancsát: „Koppányi Aly bég maradvány sarcáért kik kezesök, mindenütt valahol vagy marhájakat vagy ő magokat találják meg tartóztassák.”

A hat város bírái azonnal felkeresik Ali béget, megmutatva neki Ernő főherceg parancsát és Pálffy levelét. Könyörögnek, esedeznek, „epedeznek”, hogy őket meg ne nyomorítaná a maradvány sarcát. A ravasz török előbb azt válaszolja, hogy a parancsolaton nem látja a király pecsétjét, mert ő megismerné, ha rajta volna, azért nem tartja magára nézve kötelezőnek. Utóbb az állítja, hogy a király elengedte a maradvány sarcát, ha pedig nem úgy volna, akkor ha látja a pecsétes írást, amivel tartozik, mind megfizeti. A megszorult kezesek így eredmény nélkül tértek haza.

Ezután felkeresik a budai pasát, az igazítá őket a kincstartóhoz. Neki is megmutatják a leveleket, s könyörögnek, hogy ne hagyná őket megnyomorodni. Úgy látszik, gazdag ajándékkal kedveskedtek neki, mert megvizsgáltta a panaszosokat: „... ne féljetek szegények, míg engöm láttok, mert annak mind egy pénzig meg kell lenni, im az hatalmas császár portájára írok és parancsolatot hozatok, hogy mindgyarast ha minden marháját el adgyák is, reá erőltetöm hogy mind egy pénzig meg fizessön, im oda föl írok felöletek, hogy míg a hatalmas császártól a parancsolat ki nem jó, addig sehul senkit ezért ne háborgassanak”

A kincstartónál járt küldöttség mindezt megírja Pálffy Miklós főkapitánynak, s kéri, tekintse nagy nyomorúságukat és tegyen velök kegyelmességet, mert ők erre a kezességre „készerítés képpen” mentek, mindazonáltal készek fáradozni a dologban. Kéri továbbá, hogy találja meg a „fejedelemeket” felöle, azok kényszeríthetik Alit a fizetésre. Levelüket még ott közösen megíratják: „Watzí és Marosy bírák ez eő tanácsival egyetemben, Keöreösi, Czeglédy bírák az eő tanácsival egyetemben, Tolnay, Kewy bírák az eő tanácsival egyetemben. Datum Budae 12. May Juxta Vetus Calendarium. Anno Dni. 1586.”

Koppány elfoglalása tehát egy évvel korábban történt, mint azt valahány történelmi műben találjuk. A levél keltezése még a Julián-naptár szerint történt, mert csak a következő évtől vezették be hazánkban is, az éppen négy száz esztendeje elrendelt Gergely-naptárt.

Jakus Lajos

Bukovinai székely inghim (Szentés Erika)